

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
THE GUIDELINES TO DEVELOP THE IMPLEMENTATION OF STUDENT
CARE AND SUPPORT SYSTEM FOR SCHOOLS UNDER SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE PATHUMTHANI

¹ศิริินญา นวลจริง, ²ประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข และ ³ดวงทอง นุกุลกิจ
¹Sirinya Naunjing, ²Prapawan Trakulkasemsuk and ³Tuangthong Nukulki

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์, ประเทศไทย
Panyapiwat Institute, Thailand.

¹Sirinya261202@gmail.com

Received: January 13, 2023; **Revised:** March 28, 2024; **Accepted:** April 30, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนต้นแบบ 2) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนต้นแบบ และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือของโรงเรียนต้นแบบได้ปฏิบัติตามสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ทั้ง 5 ด้าน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไข ปัญหา และ 5) การส่งต่อนักเรียน โดยในแต่ละกระบวนการมีจุดประสงค์ในการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้ง 5 ด้าน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่ามีดังนี้ 1) ความเป็นผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน 2) การใช้เทคโนโลยีเข้ามาจัดการในการดำเนินงาน 3) การบริหารจัดการการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ 4) การนิเทศติดตามและประเมินผล 5) การพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง 6) การสร้างภาคีเครือข่ายและการสนับสนุนจากภายนอก และ 7) การ

¹ นักศึกษา สาขาวิชาการจัดการการศึกษาและความเป็นผู้นำ คณะการจัดการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาการจัดการการศึกษาและความเป็นผู้นำ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

³ อาจารย์ ดร.,ดร. สาขาวิชาการจัดการการศึกษาและความเป็นผู้นำ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

จัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ควรเยี่ยมบ้านนักเรียน และจัดเก็บข้อมูลนักเรียนทุกด้านเป็นระยะๆ ให้เป็นปัจจุบัน ควรบันทึกข้อมูลในระบบสารสนเทศ โรงเรียนที่ครูและผู้บริหารสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา 2) การคัดกรองนักเรียน ควรมีเกณฑ์ในการคัดกรองตามบริบทโรงเรียน และมีการนำเทคโนโลยีในการวิเคราะห์จำแนกนักเรียนในแต่ละกลุ่ม ตั้งแต่กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา ครอบคลุมด้าน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ควรวิเคราะห์และกำหนดกิจกรรมตามความต้องการจำเป็นและกลุ่มเป้าหมายของนักเรียนให้รู้จักและเห็นคุณค่าของตัวเอง 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหาคควรมีการอบรมครูทุกคน สามารถให้คำปรึกษานักเรียนได้ ควรใช้กิจกรรมลักษณะเชิงรุกและประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองในการแก้ไขปัญหาของนักเรียน และ 5) การส่งต่อนักเรียน โรงเรียนควรจัดสรรงบประมาณรองรับการดำเนินการส่งต่อ ใช้เทคโนโลยีในการส่งต่อและติดตามนักเรียน และมีการบันทึกข้อตกลงในการส่งต่อนักเรียนกับหน่วยงานภายนอกสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ : ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, โรงเรียนต้นแบบ, ความสำเร็จของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstract

This research aims to: 1) Study the processes of the student care and support system operation in the prototype schools. 2) Investigate the success factors of the student care and support system operation in the prototype schools. 3) Propose development guidelines for the student care and support system operation in schools under the Secondary Educational Service Area Office in Pathum Thani. The research findings are as follows: 1) The operation process of the model school support system has been followed by the Office of the Basic Education Commission in 5 aspects: 1) knowing the students individually; Student screening, 3) student promotion and development, 4) problem solving and 5) student referral. 2) Factors affecting the success of student support system operations It was found to be as follows: 1) leadership of school administrators 2) use of technology to manage operations. 3) Systematic implementation management 4) Supervision, monitoring and evaluation 5) Continuous development of teachers and personnel 6) and 7) budget allocation for the operation of the student support system. 3) Guidelines for the development of the student support system of schools under the Pathum Thani Secondary Education Area Office in all 5 aspects. 1) Knowing students individually Should visit students' homes and keep all aspects of student information up to date Should record information in the school information system that teachers and administrators can access at all times. 2) Student screening There should be screening criteria according to the school context and technology should be used to analyze and classify students in

each group, from normal, at-risk and problem groups in all aspects. 3) Promotion and development of students should analyze and define activities according to the needs and target groups of students to know and value themselves. 4) Prevention and problem solving: All teachers should be trained to be able to counsel students, should use activities of a proactive nature and collaborate with parents to solve students' problems, and 5) Student Referral Schools should allocate a budget to support referral operations. Use technology to transfer and track students, and systematically record student referral agreements with agencies outside the school.

Keywords: student support system, model school, success of student support system

บทนำ

การจัดการศึกษาทุกยุคทุกสมัยล้วนมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 หมวด 1 มาตรา 6 ว่าด้วยการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่มีเป้าหมายในการดูแลช่วยเหลือเด็กให้มีพัฒนาการตามวัยและเด็กทุกคนต้องมีหลักประกันความปลอดภัย ได้รับความคุ้มครองจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งเด็กที่ประสบปัญหาและไม่ประสบปัญหาซึ่งระบุไว้ใน หมวด 2 มาตรา 22 ว่าการปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใดให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ทำให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยผ่านการดำเนินการส่งเสริม การป้องกันช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้เกิดปัญหาในทุกมิติ ที่ส่งผลกับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่ยังขาดประสบการณ์ในการเผชิญกับปัญหา

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในทุกๆ ด้าน ทั้งสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่ส่งผลกับเด็กและเยาวชนไทยเกิดความเครียดและตกอยู่ในสภาวะเสี่ยงทางสุขภาพจิตเพิ่มจำนวนมากขึ้นในช่วงปี 2564-2565 ที่ผ่านมา จากข้อมูลการประเมินสุขภาพจิตตนเองของกรมสุขภาพจิต ในปี 2565 เด็กและเยาวชนร้อยละ 11.9 ที่เสี่ยงฆ่าตัวตาย และอีกร้อยละ 17.5 ที่กำลังเสี่ยงอยู่ในภาวะซึมเศร้า และที่สำคัญเด็กและเยาวชนที่เผชิญปัญหาจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงบริการดูแลรักษาได้ ปัญหาสุขภาพจิตเหล่านี้ส่งผลต่อสุขภาพกาย จิตใจ การเรียนรู้ของเขาในระยะยาวได้ (ศูนย์ความรู้นโยบายเด็กและครอบครัว, 2565) และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ย่อมส่งผลต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนและการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจและมีคุณภาพ นั้นจำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม ป้องกันและช่วยเหลือให้

สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่โรงเรียนและนักเรียนเผชิญในปัจจุบัน นอกเหนือจากปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ก็มีปัญหาด้านอารมณ์หรือครอบครัว เช่น ผู้ปกครองทำงานไม่มีเวลาให้เด็ก หรือผู้ปกครองทะเลาะตบตีกันต่อหน้าเด็กทำให้เด็กกลายเป็นเด็กที่ขาดความอบอุ่น หรือมีภาวะทางอารมณ์ที่ไม่เหมือนเด็กปกติ อีกทั้งผู้ปกครองบางคนไม่ได้เห็นความสำคัญของการศึกษา ทำให้เด็กไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว เด็กขาดเรียนบ่อยทำให้ประสิทธิภาพการศึกษาลดลง แม้ว่าเด็กจะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่หากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี แน่แน่นอนว่าคุณภาพทางอารมณ์ของเด็กก็จะมีแนวโน้มที่จะแย่ลง และด้วยเหตุผลที่ยกตัวอย่างมานี้ส่งผลให้เด็กที่มีคุณภาพหลายคนหลุดจากโอกาสที่ได้รับการพัฒนาตัวเองด้วย (อุษา ชูชาติ และลัดดา อินทร์พิมพ์, 2558) ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนจำเป็นที่ทุกโรงเรียนควรมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในฐานะหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้เรียน เพื่อการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึง ตรงตามสภาพปัญหานักเรียนในปัจจุบัน หากไม่มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนปัญหาดังกล่าวจะก่อให้เกิดความทุกข์ ความเครียด ซึ่งล้วนแต่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและกายของทุกคน จนนำไปสู่สภาวะวิกฤติทางสังคมได้ (กองทุนเพื่อความเสมอภาค, 2564)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เห็นถึงความสำคัญของงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่ง จัดให้มีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน รวมทั้งได้กำหนดยุทธศาสตร์ มาตรการและจุดเน้นเพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาจัดกิจกรรมดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงมีคุณค่าและความจำเป็นที่สถานศึกษา จะต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลกับนักเรียนอย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ดีจะต้องมีการกำหนดการดำเนินงานที่มีขั้นตอนที่ชัดเจน มีวิธีเครื่องมือที่มีมาตรฐาน มีการทำงานที่มีคุณภาพสามารถตรวจสอบได้ โดยมีการระบุบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานอย่างชัดเจนทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา (จิราพร สุทธิสาร, 2562) แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานตามกระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา 5 ขั้นตอนตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบปัญหาในขั้นตอนของการปฏิบัติ อาทิเช่น 1) กระบวนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่าครูมีภาระงานมากทำให้ไม่สามารถดำเนินการรู้จักนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ครูขาดการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบและการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านความสามารถพิเศษ 2) กระบวนการคัดกรองนักเรียน พบปัญหาความน่าเชื่อถือของข้อมูลการวิเคราะห์นักเรียน วิธีการวิเคราะห์นักเรียนไม่หลากหลาย และการใช้ข้อมูลการคัดกรองนักเรียนไม่มีประสิทธิภาพ 3) กระบวนการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน พบปัญหาการจัดกิจกรรมที่ไม่หลากหลาย ครูขาดทักษะการให้คำปรึกษา และปัจจัยอื่น ๆ ภายนอกส่งผลต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาเด็กนักเรียน 4) กระบวนการป้องกันและแก้ไข พบปัญหาสัมพันธ์ภาพระหว่างครูกับนักเรียน ทำให้ไม่สามารถเข้าใจและเปิดใจร่วมกันแก้ปัญหา ครูวิญญูชน้อยขาดประสบการณ์ และพบว่าโรงเรียนไม่มีกลวิธีที่หลากหลายในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาอย่างใกล้ชิด และ 5) กระบวนการส่งต่อนักเรียน พบปัญหาครูขาดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการส่งต่อภายนอกอย่างเป็นระบบ (ลัดดาวัลย์ เพชรจันทร์, 2559)

ด้วยเหตุนี้จากความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา และการมุ่งเน้นในการดูแลนักเรียนให้มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้จัดโครงการยกระดับคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เป็นต้นแบบการพัฒนาคุณภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้น โดยมีการคัดเลือกโรงเรียนที่มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีการบริหารจัดการและดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่สัมฤทธิ์ผลต่อการพัฒนานักเรียนอย่างเป็นองค์รวมทุกด้าน และได้กำหนดเกณฑ์รางวัลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้นเพื่อให้โรงเรียนได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และบริบทของโรงเรียนอย่างต่อเนื่องด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้โรงเรียนที่ได้รับรางวัลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงสะท้อนให้เห็นได้ว่าเป็นโรงเรียนที่ได้ขับเคลื่อนในเรื่องของการบริหารจัดการและการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีเห็นความสำคัญของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและดำเนินนโยบายสู่โรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยการกำหนดนโยบายด้านการบริหารจัดการเพื่อพัฒนามาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและส่งเสริมให้โรงเรียนมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างชัดเจน การดำเนินการคัดเลือกสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่ามีโรงเรียนที่ได้รับรางวัลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับภูมิภาคในปีการศึกษา 2565 มีจำนวน 2 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 9.09 ของโรงเรียนในสังกัดทั้งหมด ที่สามารถดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกจากการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ โรงเรียนเทพศิรินทร์คลองสิบสาม ปทุมธานี และโรงเรียนที่ปทุมวิทยพัฒน์ (มัธยมวัดหัตถสารเกษตร) ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าโรงเรียน ทั้ง 2 แห่ง เป็นโรงเรียนต้นแบบที่มีแนวทางในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นระบบขั้นตอนที่ชัดเจน มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีการบริหารจัดการโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาจัดการในการดำเนินงานภายในโรงเรียนให้เป็นแนวทางเดียวกัน ครูและผู้บริหารสถานศึกษาสามารถมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียนจึงทำให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่ดี ในขณะเดียวกัน พบว่าโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกยังมีน้อย คิดเป็นร้อยละ 90.91 ของโรงเรียนในสังกัดทั้งหมดที่ยังมีผลการดำเนินงานที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยเหตุนี้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี อาจนำแนวทางของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลมาเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานและเกิดการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และก่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่ดี ทำให้มีโอกาสดำเนินการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนที่มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามเกณฑ์การประเมินของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะถอดบทเรียนกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนต้นแบบ ทั้ง 2 โรงเรียนที่ได้รับรางวัลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับภูมิภาค ประจำปี 2565 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

โดยศึกษาว่าโรงเรียนต้นแบบนั้นมีกระบวนการในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างไรให้มีคุณภาพและได้รับรางวัลระดับภูมิภาค และมีปัจจัยใดที่ทำให้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพื่อนำมาเสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และนำข้อมูลที่ได้จากวิจัยมาเป็นแนวทางพัฒนาการดำเนินงานให้กับครูและผู้บริหารโรงเรียนนำไปใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติไปสู่การพัฒนา วางแผนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนต้นแบบในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนต้นแบบในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. พื้นที่ในการวิจัยและผู้ให้ข้อมูลหลัก

พื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบ ดังนี้ 1) เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี 2) เป็นโรงเรียนที่ได้รับรางวัลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับภูมิภาค ตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา 2565 และ 3) เป็นโรงเรียนที่ได้รับรางวัลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีต่อเนื่องเป็นเวลา 2 ปีขึ้นไป จากเกณฑ์พิจารณาทำให้ได้โรงเรียนศึกษาวิจัย 2 แห่ง คือ โรงเรียนเทพศิรินทร์คลองสิบสามปทุมธานี และโรงเรียนทีปังกรวิทยาพัฒน์ (มัธยมวัดหัตถสารเกษตร) ในพระราชูปถัมภ์ฯ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยกำหนดคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 28 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนต้นแบบ

2.2 แบบการสนทนากลุ่ม โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการวิเคราะห์เนื้อหา การจำแนกแยกแยะข้อมูล นำข้อมูลจากการวิเคราะห์และสรุปเป็นกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือของโรงเรียนต้นแบบ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ผลการวิจัย

การวิจัยแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือของโรงเรียนต้นแบบได้ปฏิบัติตามสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ทั้ง 5 ด้าน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไข ปัญหา และ 5) การส่งต่อนักเรียน โดยในแต่ละกระบวนการมีจุดประสงค์ในการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้ง 5 ด้าน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่ามี ดังนี้ 1) ความเป็นผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน 2) การใช้เทคโนโลยีเข้ามาจัดการในการดำเนินงาน 3) การบริหารจัดการการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ 4) การนิเทศติดตามและประเมินผล 5) การพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง 6) การสร้างภาคีเครือข่ายและการสนับสนุนจากภายนอก และ 7) การจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล แนวทางการพัฒนา คือ โรงเรียนควรมีการบันทึกและเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบโดยใช้ระบบเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดเก็บข้อมูลให้มีความเป็นปัจจุบัน ควรใช้เครื่องมือทางแนะแนวและทางจิตวิทยาในการเก็บข้อมูล ควรเก็บข้อมูลนักเรียนแต่ละด้านซ้ำ ๆ เป็นระยะ และควรเยี่ยมบ้านนักเรียนครบทุกคนภายในภาคเรียนที่ 1

3.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน แนวทางการพัฒนา คือ โรงเรียนควรกำหนดแนวทางการคัดกรองนักเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ควรใช้เครื่องมือคัดกรองอย่างหลากหลาย และควรใช้ระบบเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อคัดกรองนักเรียนในการจำแนกจัดกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา ครบทุกด้าน

3.3 ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียน แนวทางการพัฒนา คือ โรงเรียนควรวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ครูประจำชั้นต้องรับรู้สภาพปัญหาหรือศักยภาพของนักเรียนก่อนที่จะจัดกิจกรรมให้นักเรียน กิจกรรมนักเรียนควรเน้นการเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจทำให้นักเรียนไม่กลับมาอยู่ในกลุ่มที่มีปัญหา

3.4 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหามา แนวทางการพัฒนา คือ ครูทุกคนควรได้รับการอบรมให้เข้าใจแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน โรงเรียนควรประสานกับกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ควรจัดกิจกรรมเชิงรุกในการแก้ไขปัญหานักเรียน และจัดกิจกรรมประสานผู้ปกครองให้ร่วมกับโรงเรียนในการแก้ไขปัญหานักเรียน

3.5 ด้านการส่งต่อนักเรียน แนวทางการพัฒนา คือ โรงเรียนควรมีการประสานงานสร้างความร่วมมือและบันทึกข้อตกลงกับหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา ควรจัดสรรงบประมาณรองรับการดำเนินการจัดกิจกรรมในการส่งต่อ ควรใช้เทคโนโลยีในการบันทึกการส่งต่ออย่างเป็นระบบ และควรมีการติดตามผลการส่งต่อนักเรียนจนกว่านักเรียนจะกลับมาเป็นกลุ่มปกติ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีประเด็นในการอภิปรายดังนี้

1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ครูต้องเก็บข้อมูลนักเรียนทุกด้านซ้ำ ๆ เป็นรายบุคคลให้ครอบคลุมและเป็นปัจจุบัน ควรมีการบันทึกข้อมูลนักเรียนในระบบเทคโนโลยีโดยครูและผู้บริหารสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ตรงกันและได้ตลอดเวลา โรงเรียนควรมีปฏิทินปฏิบัติงานและขั้นตอนที่ชัดเจนเป็นระบบ มีการจัดอบรมให้ครูเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูประจำชั้นตระหนักในการเอาใจใส่ดูแลนักเรียนนักเรียนทุกคน โรงเรียนควรอำนวยความสะดวกให้แก่ครูที่ประจำชั้นในการออกเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคน และครูที่ประจำชั้นควรเดินทางไปเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคนในเทอม 1 ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของฤทธิ์ชัย ภู่อ่าง (2563) กล่าวไว้ว่า โรงเรียนควรจัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนในแต่ละส่วน เครื่องมือมีความเที่ยงตรงเชื่อถือได้ สามารถเก็บข้อมูลนักเรียนได้ครอบคลุมเป็นปัจจุบัน เรียกดูข้อมูลได้ ครูประจำชั้นมีความเป็นกันเองให้นักเรียนเกิดความไว้วางใจในการให้ข้อมูลส่วนตัว มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ จัดทำฐานข้อมูลรายบุคคลให้ชัดเจน จัดอบรมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจการดำเนินงานและมีการนิเทศกำกับ ติดตาม การดำเนินงานของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนควรอำนวยความสะดวกให้แก่คณะครูในการออกเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคนและที่ปรึกษาต้องได้พบผู้ปกครองเพื่อที่จะได้รู้ข้อมูลที่ถูกต้องและเห็นสภาพครอบครัวอย่างแท้จริง

2. ด้านการคัดกรองนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนควรจัดกลุ่มการคัดกรองนักเรียนโดยยึดหลักตามคู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและปรับให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของโรงเรียน ควรนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพื่อคัดกรอง จำแนกนักเรียนตามเกณฑ์ออกเป็นด้านต่าง ๆ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา เพื่อการส่งเสริม พัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหามาได้ตรงสภาพ

ปัญหา และครูประจำชั้นควรดำเนินการคัดกรองนักเรียนตามสภาพจริงอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) ได้กำหนดไว้ว่า การคัดกรองนักเรียนเป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการหาวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น ด้วยความรวดเร็วและถูกต้องแม่นยำ และสอดคล้องกับวิจัยของ กรองทิพย์ บัวผ่าย (2564) กล่าวไว้ว่า กำหนดเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพความจริง จัดกลุ่มนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา คัดกรองข้อมูลผ่านระบบซีคราร์ด

3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ผลวิจัยพบว่า โรงเรียนควรจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพฤติกรรม ความสนใจและความถนัดของนักเรียน เพื่อสร้างเสริมความรู้ความสามารถของนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างเหมาะสม ควรมีการวางแผนและจัดกิจกรรมที่เกิดจากความต้องการของนักเรียนเป็นรายบุคคล กิจกรรมควรเน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และการจัดกิจกรรมควรจัดให้กับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมและต่อเนื่องทั้งในและนอกสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของอาภากร แสงวงการ (2563) กล่าวไว้ว่า หลังจากการรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลแล้วมีการคัดกรองผู้เรียนแบ่งเป็นกลุ่มไว้ใจ ห่วงใย และใกล้ชิด โรงเรียนควรมีการพัฒนาส่งเสริมผู้เรียนทุกกลุ่มให้มีการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น เพศศึกษา การรู้และเข้าใจภัยจากยาเสพติด การเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนกิจกรรมอื่นที่ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองในด้านการเรียนและการดำเนินชีวิต มีความภาคภูมิใจในตนเอง และมีความสุข ลักษณะของกิจกรรมต้องเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน และเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง

4. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผลวิจัยพบว่า โรงเรียนควรมีกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาย่างถูกต้องตามสภาพปัญหาของนักเรียน ครูทุกคนควรได้รับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างถูกต้อง เช่น การให้คำปรึกษาเบื้องต้น ควรประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และโรงเรียนควรจัดกิจกรรมประสานผู้ปกครองและชุมชนร่วมกับโรงเรียนในการแก้ไขปัญหานักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับปรมาภรณ์ สนิธิ (2560) กล่าวไว้ว่า ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาคครูเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนอย่างใกล้ชิดและหาวิธีช่วยเหลือทั้งการป้องกัน และการแก้ปัญหาโดยไม่ปล่อยปละละเลยให้นักเรียนให้กลายเป็นปัญหาสังคม ซึ่งครูจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักเรียน 3 ประการ คือ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญห และ การติดตามดูแลช่วยเหลือจากข้อมูลพื้นฐานการรู้จักนักเรียนรายบุคคล ข้อมูลการคัดกรอง ข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำให้ผู้เรียนมีจิตใจที่เข้มแข็งมีคุณภาพชีวิตที่ดี

5. ด้านการส่งต่อนักเรียน ผลวิจัยพบว่า โรงเรียนควรมีดำเนินการส่งต่อนักเรียนทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างมีระบบ ควรมีการประสานงานสร้างความร่วมมือและบันทึกข้อตกลงในการส่งต่อนักเรียนภายนอกสถานศึกษา มีโครงการและงบประมาณในการดำเนินการส่งต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูที่ประจำชั้นบันทึกการดำเนินการส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหาไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างมีขั้นตอนและชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของฤทธิ์ชัย ภู่อ่าง (2563) กล่าวไว้ว่า โรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรประสานบันทึกข้อตกลงระหว่างโรงเรียนกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

ในการส่งต่อนักเรียนทั้งภายในและภายนอกให้มีประสิทธิภาพ โดยการส่งต่อไม่ทำให้นักเรียนรู้สึกว้าวนเองมีปัญหา และโรงเรียนจัดสรรงบประมาณรองรับการจัดกิจกรรมส่งต่อนักเรียนในรูปแบบของเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้ครูประจำชั้นส่งต่อนักเรียนตามขั้นตอนได้อย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความเป็นผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหารที่ให้ความสำคัญจะสนับสนุนครูและบุคลากรให้ได้รับการพัฒนาและทักษะในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สนับสนุนให้ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยครูในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสามารถประสานสร้างภาคีเครือข่ายภายนอกให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินงาน ผู้บริหารมีการทำงานร่วมกับครู ให้กำลังใจ ใส่ใจ นิเทศติดตามและคอยช่วยเหลือครูในการช่วยเหลือดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ ชฎารัตน์ พลเดช (2558) กล่าวว่า ปัจจัยด้านผู้บริหารเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยความเป็นผู้นำของผู้บริหารที่สามารถวางแผนมีการจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน มีการดำเนินการตามกลยุทธ์หรือแผนการดำเนินงาน มีการนิเทศติดตามช่วยเหลือผู้ปฏิบัติงาน มีการประเมินและนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงหรือพัฒนางานมีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ทักษะ จะทำให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

2. การใช้เทคโนโลยีเข้ามาจัดการในการดำเนินงาน เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้การเชื่อมต่อข้อมูลภายในโรงเรียนให้เป็นแนวทางเดียวกัน ทำให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการดูแลติดตามนักเรียนโดยสามารถเรียกดูข้อมูลที่เป็นปัจจุบันได้ตลอดเวลาอย่างรวดเร็ว และช่วยในการจัดวิเคราะห์จัดเก็บข้อมูลและคัดกรองนักเรียนที่ซับซ้อนในแต่ละด้านให้สะดวกและง่ายต่อการใช้ข้อมูล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกร รัตนวงษ์ (2565) กล่าวว่า การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนามุ่งสู่ Thailand 4.0 โรงเรียนต้องจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน รวมถึงนำไปใช้ในการเสริมสร้างทักษะชีวิต ทำให้ดูแลนักเรียนทุกกลุ่มเป้าหมายและให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เป็นปัจจัยสำคัญในขับเคลื่อนการทำงานให้ตามแบบแผนและเป้าหมายที่กำหนด โดยการมีโมเดลในการดำเนินงาน และให้ทุกฝ่ายในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีคำสั่งมอบหมายการปฏิบัติตามความเหมาะสม โดยการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีทีมงาน ทีมประสาน ทีมทำ ร่วมมือในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ ทำให้การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมีคุณภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณภา เย็นมนัส (2557) กล่าวว่า โรงเรียนที่มีการกำหนดทีมงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ เป็นคณะทีมงาน ทีมประสาน และทีมทำโดยกำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้แก่ฝ่ายต่าง ๆ อย่างชัดเจน ทำให้งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบรรลุถึงจุดหมายที่กำหนดไว้

4. การนิเทศติดตามและประเมินผล เป็นปัจจัยสำคัญในประเมินการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาในปีการศึกษาถัดไป โดยการนิเทศติดตามการดำเนินงานทั้ง 5 ด้าน ในระดับชั้นและระดับโรงเรียน โดยแบ่งการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระดับชั้น เพื่อให้หัวหน้าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของแต่ละระดับชั้นดำเนินงานมีความทั่วถึง มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับอิติณัฏฐาสิงห์แก้ว (2562) กล่าวว่า ในการดำเนินงานตามองค์ประกอบ 5 ขั้นตอน ควรมีการจัดทีมนิเทศติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและจัดประชุมเพื่อทบทวนรายงานผลการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามตัวชี้วัดความสำเร็จแผนงานที่กำหนดไว้ และประชุมเพื่อรายงานความสำเร็จ ความก้าวหน้า ปัญหา และอุปสรรคตามเกณฑ์ของโรงเรียน เพื่อให้คณะครูทบทวนงาน การปฏิบัติที่ผ่านมามาโดยวัฏจักร PDCA เพื่อสามารถนำผลการนิเทศ ติดตาม มาวางแผนการดำเนินงานให้สามารถดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง มีคุณภาพยิ่งขึ้นในปีการศึกษาต่อไป

5. การพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยจัดให้มีการอบรม ศึกษาดูงานเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบดูแลนักเรียน เพื่อให้ครูทุกคนสามารถเข้าใจกระบวนการดำเนินงานตามขั้นตอนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดทำเครื่องมือการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความรู้ในการใช้ระบบเทคโนโลยี การให้คำปรึกษาเบื้องต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศ์เทพ กันยะมี (2564) กล่าวว่า จากการที่โรงเรียนส่งครูประจำชั้น ครูแนะแนวหรือครูที่รับผิดชอบเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนเป็นประจำ จะช่วยส่งเสริมให้ผู้ที่มีรับผิดชอบมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมแนะแนว จิตวิทยา สามารถให้คำปรึกษาเบื้องต้นได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

6. การสร้างภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน ปกป้องช่วยเหลือและคุ้มครองนักเรียน โดยการทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับหน่วยงานภายนอกสถานศึกษาและชุมชนในการเข้ามามีส่วนช่วยเหลือนักเรียนและบริหารการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การดำเนินงานแบบพึ่งพากันระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วม เพื่อเข้ามามีส่วนในการจัดกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนับสนุนการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่องและมีคุณภาพต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ อริศรา ชูช่วย (2565) กล่าวว่า กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ผู้บริหารและครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจนมีมาตรฐานคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับวิจัยของมยุรี สาริบัตร และอุทัย ภิรมย์ริน (2560) กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาปัจจัยความสำเร็จและการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียน โรงเรียนควรจัดให้มีความร่วมมือจากผู้ปกครอง การสนับสนุนจากหน่วยงาน การส่งต่อนักเรียนที่เป็นระบบ เพื่อให้ปัญหานักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้อง และรวดเร็วขึ้น

7. การจัดสรรงบประมาณการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลช่วยให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะ

งบประมาณจะช่วยให้การสนับสนุนการเยี่ยมบ้านเก็บข้อมูลนักเรียน การมีโปรแกรมเทคโนโลยีการคัดกรองนักเรียนที่มีคุณภาพ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการและแก้ป้องกันแก้ไขปัญหานักเรียน ทำให้กระบวนการส่งต่อนักเรียนมีระบบและรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงพร สุพลดี (2561) กล่าวว่า ใช้จ่ายด้านงบประมาณ มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนนโยบายและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ รวมถึงการจัดซื้อเทคโนโลยีมาใช้ในการเรื่องของการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากข้อจำกัดในด้านทรัพยากรหรืองบประมาณของสถานศึกษามีจำนวนจำกัดจึงต้องใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อความเป็นระบบ โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การถอดบทเรียนทำให้เห็นกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนต้นแบบที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และมีการนำระบบเทคโนโลยีเข้ามาขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้ง 5 ด้าน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และทำให้เห็นว่าโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จควรมีผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำในการกำหนดนโยบาย วางแผน ประสานงาน กำกับ ติดตาม พัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมในการดำเนินงาน รวมไปถึงแนวทางในการพัฒนาที่นำไปใช้ได้จริง เพื่อสามารถพัฒนาสถานศึกษาดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรองทิพย์ บัวผาย. (2562). แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 14. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2564). หากประเทศไทยไม่มีเด็กหลุดจากระบบการศึกษา GDP จะเพิ่มขึ้น 3%. <https://www.eef.or.th/infographic-24-06-21/> (เข้าถึงเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2566).
- จิตรพร สุทธิสาร. (2562). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชฎารัตน์ พลเดช. (2558). ใช้จ่ายที่ส่งต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 20. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ดวงพร สุพลดี. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- จิตินัดดา สิงห์แก้ว. (2562). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้วงจร PDCA : กรณีศึกษา โรงเรียนวัดป่าตึงห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ปรมาภรณ์ สนิธิ. (2560). แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- พงศ์เทพ กันยะมี. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก. 2546. (2546), 24 กันยายน. ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 10.
- มยุรี สาริบุตร และ อุทัย ภิรมย์รัตน์. (2560). ปัจจัยความสำเร็จของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในอำเภอเวียงแหง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย. 9(2), 283-303.
- ฤทธิชัย ภู่อางค์. (2563). แนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ลัดดาวัลย์ เพชรจันทร์. (2559). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูโรงเรียนบ้านปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรรณภา เย็นมนัส. (2557). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ศุภกร รัตนวงษ์. (2565). การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จันทบุรี ทรายดำ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ศูนย์ความรู้นโยบายเด็กและครอบครัว. (2565). รายงานสถานการณ์เด็กและครอบครัว ประจำปี 2022. สืบค้นจาก <https://www.the101.world/7-trends-youth-by-kid-for-kids>.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพฯ : สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). ผลการคัดเลือกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เพื่อรับรางวัลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีการศึกษา 2565. คำสั่งที่ศธ 04230/3382.
- อริศรา ชูช่วย และคณะ. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4, หน้า 1335 – 1336. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- อาภากร แสงการ. (2563). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักศึกษาสถาบันอาชีวศึกษาเอกชนสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อุษา ชูชาติ และลัดดา อินทร์พิมพ์. (2558). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยพะเยา.

